

Dům duševního zdraví Pod Slovany
Oponentní posudek diplomního projektu Silvie Krčilové
Marek Příklad

Nárůst duševních nemocí je aktuální a tíživé téma moderní doby. Hovoří se o jejich vzestupu a jednou z reakcí společnosti je i reforma psychiatrické péče, z níž Silvie Krčilová vychází. Cením si na práci diplomantky smysluplnosti, zájmu, s jakým se ho autorka chopila, a vzhledu do celé problematiky.

Přiznám se, že jsem o reformě psychiatrické péče neměl tušení. Autorka ve své práci dokumentuje mnohé konzultace s odborníky z oboru, a i já jsem se sešel s profesionálkou, Evu Tuskovou z Národního ústavu duševního zdraví, abych tento posudek mohl vůbec napsat. Tomu setkání jsem rád. Nahlédl jsem do komplexního a dlouhodobého procesu. Jedním z klíčových kamenů reformy je síť Center duševního zdraví (CDZ). Jedná se o nový mezičlánek mezi primární a lůžkovou péčí, který svým komunitním měřítkem má za cíl zefektivnit prevenci a léčbu. Tři strategická východiska CDZ jsou výmluvná: deinstitucionalizace, destigmatizace a multidisciplinarita týmu. Pro úspěšné fungování Centra je zásadní fungující tým. Architektura však může výrazně ovlivnit první dvě kritéria.

Výzva navrhnout Centrum duševního zdraví, v případě autorky přejmenované na Dům duševního zdraví, leží v několika rovinách. V kombinaci zdravotnického a sociálního zařízení, v nalezení správného komunitního ducha a v odstupňování intimity prostředí od veřejného po privátní. To jsou mé závěry z letmého poznání. Silvie Krčilová našla dobrý program, dobré místo, ale navrhla snad až příliš nenápadný dům.

K místu musím poznamenat, že mi přijde skvěle objevené. Kolikrát jsem bez povšimnutí kolem této parcely prošel. Dost se mi líbí improvizovaná otočka pro auta vyskládaná z betonových panelů až s uměleckými kvalitami. Pro Centrum duševního zdraví mi přijde výborný kontext Karlova náměstí se všemi objekty 1. lékařské fakulty a navázání na princip samostatných specializovaných budov dohromady vytvářejících město i fungující celek. Trojúhelníková parcela má sílu v různých intenzitách: ulice Na Moráni jasně dominující, městská, ulice Pod Slovany klidně stoupající, třetí, bezejmenná, lemující fasádu Hybšmanova ministerstva, až neuvěřitelně tichá. Zde si kladu první dotaz. Snažím se rozluštit osazení a tvar domu do ostrého úhlu. Nerozumím, proč se dům chová stejně do rušné ulice s tramvají jako do klidné ulice. Proč má dům stejné fasády na obě strany a proč není vůči městu otevřenější a vlídnější. Z rozhovoru i z metodiky jsem vytušil, že pro CDZ je zapojení veřejnosti důležité, buď ve formě volně přicházejících zvědavců nebo formou návštěvníků přednášek a komunitních akcí. Začlenění do běžného života je pro osoby postižené nejen schizofrenií zásadní součástí terapie. Ptám se, proč není energie rušné ulice Na Moráni využita ve prospěch Centra například ve formě kavárny. Fungujících terapeutických kaváren je v Praze několik, například Pátá kolona, Mlsná kavka nebo Kafe na půl cesty. V návrhu vidím směřovat do ulice pouze okna kanceláře a pak už je jen zeď. Ke zdi a zahradě se ještě vrátím. Denní místnost jako živé a rušné těžiště domu je otevřeno čistě do zahrady. Nenabízí však program bohatší vrstvení a řazení místností? O potřebě uzavřenosti v ordinacích nikdo nepochybuje. Chápu, že základní otázka je míra otevřenosti a uzavřenosti, introvertní vs. extrovertní dům. Odpověď není jednoznačná, každý architekt bude reagovat podle své osobnosti, ale já jsem úlohu pochopil tak, že by dům více otevřený

být měl. Jdu rušnou městskou ulicí a ten dům míjím, stěží vidím dovnitř a nic mě nenutí se zajímat o provoz uvnitř. Mně zde chybí vstup, recepce s informacemi a celkově více velkorysosti a přitažlivosti tam, kde může veřejnost. Naopak dispozice komorních částí domu jako čekárny, ordinace a konzultovny považuji za dobře a přesvědčivě navržené. Autorka si úlohu navíc zkomplikovala dispozicí začleněním krizové služby, což je nad rámec běžného CDZ.

Jak autorka sama píše, nezvládnutí deinstitutionalizace může vést k reinstitucionalizaci, tedy přesunu pacientů z jednoho typu instituce do jiného. Stejně tak zmíněná destigmatizace, která má zbavit dům tíhy. Dům nemá mít znaky instituce (tedy léčebny), naopak má být tak akorát běžným a tak akorát nevybočujícím. To vše pokládám za těžkou úlohu. V krajním případě mám na mysli klasický činžák, němeého dělníka urbanismu. Pokládám autorce otázku, zda zvažovala zasadit svůj program do parteru klasického městského domu s bydlením. Ptám se, zda bylo prozkoumáno a dostatečně vyvráceno jiné, než jednopodlažní zastavění parcely. Dům se nepochybně snaží být obyčejným až nenápadným. Není jeho drobné měřítko vůči okolí příliš odlišné, tedy nechtěné? To samé k magické zahradě za zdí. Přiznám se, že obecně nejsem nakloněn zdem ani vysokým plotům. Přesto si myslím, že zeď jako zásadní prvek návrhu je zde na hraně. Pro koho je zadní snová branka? Nedělá nakonec boční vstup, uzavřený výraz a tajuplnost zahrady z domu malou institucí?

Svébytný vzhled je pro mě hádankou, neumím jej pojmout. Respektuji jej jako autorské dílo, ale opět pro mě v něčem vyčnívá z okolí – snad okny a tvarováním měděné střechy. Z návrhu je nicméně díky přesvědčivé grafice znát úsilí vložené do kvalitního a řemeslného provedení.

Na závěr tenký led. Nevím, zda je železobeton tím nejlepším konstrukčním materiálem pro dům sloužící lidem, kteří mohou mít kvůli své nemoci vnímání naladěné daleko za náš horizont. Spekuluji, zda spletenec ocelových prutů nemůže fungovat jako cívka, nechtěná anténa nebo přijímač elektromagnetických vln, jimiž jsme obklopeni. Hovoří se o tom, ale je jasné, že objektivní to není. Víím, a ptám se, zda autorka přemýšlela o zdivu z cihel nebo rovnou o dřevu, a pokud ne všude, tak alespoň v částech.

Na práci si cením smysluplnosti. Je to zcela současné téma, uchopené se samozřejmostí. Nepochybují o hlubokém vhledu autorky do celé problematiky. Autorce děkuji za impuls a možnost zamyslet se nad tématem. Oceňuji výběr místa. Oceňuji osobitou architekturu, ač mi není blízká. Oceňuji poctivost zpracování. Především polemizuji s osazením domu a se zvolenou mírou uzavřenosti. Skvělá parcela nabízí více a dům je podle mého názoru ke své škodě a vůči městu příliš introvertní. V rámci škály hodnotím projekt známkou C a vážím si jej. Doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 10.6.2018

